

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. kimavca 1906.

Leto VII.

Solnce na potovanju.

Vstalo je iz zlatih dvorov,
dvignilo se vrh gorá,
solnce pot je nastopilo,
da prehodi pol sveta.

Zemlja se je zagrnila
v vlažne megle pajčelan,
pa iz sna se je zdramila,
ko dospel je mladi dan.

Solnce je naprej veslalo,
dvignilo se v silni lok,
zrlo pod seboj je zemljo,
pozlačeno kroginkrog.

Ptičke so zažvrgolele
solncu svoj pozdrav kipeč.
Kaj veselo bi ne pele,
saj noči nikjer ni več!

Brza so razvile krila
tja črez polje in goré,
v sinjo plavale so daljo,
kamor božje solnce gre.

Z njim so šle glasnice-pevke,
svetu radostno znaneč:
„Hej, vstanite, dan prihaja,
in noči nikjer ni več!“

Dvignili so se cvetovi,
vonj prikipel je iz njih,
in nad vso prostrano zemljo
plaval je opojen dih.

Gozdžzašumel je zaspani,
veje si na solncu grel,
a pod sabo hladne sence
dom vabljivi je razpel.

Zajček vstal je izza grma,
s tačico otrebil nos,
skakal je do deteljice,
takt mu je prepeval kos.

In pastirček se je zdramil,
kruha kos je spravil v žep —
kravica že muli travo,
a teliček dviga rep.

Tudi dete je že vstalo,
z roko hoče do neba:
„Solnce, ah, podari meni
malo svojega zlata!“

Solnce čuje glas proseči,
in vrtovi in poljé
v biserih, glej, zlatosojnih
hipoma vsi zablesté.

Žitno klasje se zamaja,
k solncu dvigne se od tal,
od razora do razora
zlato se zaziblje val.

Izpod skale mahovite
vir priskakal je glasno,
solnce se je vanj uprlo —
glejte: voda je srebro!

Dete se zavzeto čudi,
rosno gleda mu oko,
vanje žar ozre se solnčni —
in v očesu je zlato!

Vse zlato in vse je biser
vrh neba in vrh zemljé,
lepše kot zlato in biser
v prsih detetu — srce.

In naprej potuje solnce,
razsipava dar na dar,
in v zahvali preiskreni
z njim potuje vsaka stvar.

Ginejo skrbi moreče,
upanja spet raste moč,
solnce, ti zdravnik dobrotni,
vse tešeč in dvigajoč!

Rdé se že zapadne gore,
dvor pripravljen tam stoji,
da dostojno sprejme kralja,
ko se v zarji potopi.

Kje so zdaj glasnice-pevke?
Čuj, njih spev pojemajoč
tiho tam zamira v dalji:
„Sladko spite! Lahko noč!“

E. Gangl.

Na planjavi.

*Na planjavi širni
lipe tri stoje,
po planjavi mirni
jezdenci hite.*

*Okrog lip zelenih
ležejo na tla,
ko na zemljo padla
črna je temà.*

*A nad njimi lipe
tri lepo šume,
o junakih padlih
tajno govore.*

*Sestrama starejša
lipa govori:
„O, že vstaja zarja
slavnejših spet dni!“*

*Na planjavi mirni
lipe tri stoje,
v težkih slutnjah lipe
žalostno šume . . .*

*Ustal je narod bedni,
dvignil se na boj,
na pomoč mu pride
bratov hrabri roj.*

*Tu krog nas divjala
huda borba bo,
zemlja napojena
s svežo bo krvjó . . .“*

Borisov.

Babičina poslednja ljubezen.

Spisal *Ivan Stukelj*.

Tik — tak! — V enakomernih presledkih se giblje dolgo nihalo z medenasto okroglo ploščico, na kateri se od zakajenosti komaj zazna, iz kakšne snovi je.

Tik — tak! — Vmes pa podrhtuje in prekinja, kakor da prenehava in postaja pri kaki težki misli . . .

Tik — tak!

In lice te stare ure je resno, čestito, kakor da je tudi nji čas izoral po obrazu gube in črte življenskih skrbi.

Zdajpazdaj zahrešči v nje notranjosti. To je podobno kašljanju onemogle starke.

Samosvestno zre po otemneli in zakajeni sobi. Skoraj eno stoletje že tiktaka, in pred njo se je vrstila zgodovina te hiše: veselje in žalost. Svatbe, krste, smrt je gledala.

Kadar je smrt zamahnila s koso po izbrani žrtvi, tedaj so ji ustavili nihalo, češ, za tega zemljana si odštela vse določene mu ure. Utihnil je nje tik — tak, da ni umrlemu motila smrtnega miru.

Ne dolgo — to dobro ve — ji zopet ustavijo nihalo.

Smrt pride! . . .

Tin — tin — tin — tin! — glasno zazvenči po sobi.

Ura je bila štiri.

Samo ob nasprotni steni se nekdo zgane na postelji.

„Štiri je . . .“

Dvigne se nekoliko iznad zamazanega zglavja ženska glava s sivimi in zmedenimi lasmi.

„Štiri je — —“ vzdihne iznova oseba na postelji. — — —

„Doma pa ni nikogar,“ govori rahlo, pretrgano sama s seboj, kakor je navada starih ljudi.

Vse tiho!

Samo muhe brenče semtertja, nekatere pa cvilijo po kotih, kjer jih koljejo krvoločni pajki po svojih mrežah.

Vroč, od zatohle pare nasičen vzduh se širi po sobi.

Ni dolgočasnejšega, nego je na kmetih poletni popoldan v hiši, ko odidejo mali in veliki ljudje k delu na polje. Samo kak starček, starka ali dojenček v zibeli ostane doma.

Toda kaj se je menila stara in bolna Matičkovka za dolg čas! Prebiral je na molku jagodo za jagodo, molila za srečo svojega sina in

svoje snehe, za kopico svojih vnučkov, za rajnega moža, ki jo je ostavil že pred več leti — pa za svojo srečno zadnjo uro.

Med molitvijo pa so ji dostikrat zastali prsti ob molku, duša ji je zasnivala nazaj — daleko nazaj — v mlada leta.

Svežost, čilost, radost mladostna ji je izginila kakor sladek sen brez sledu . . .

Čemu vsa ta sladkost, ako jo je treba tako silno drago poplačevati s kupo gorjupe bridkosti.

„Pila sem dovolj: vse je bilo grenko kakor pelin.“

Ob robu groba je — in božja previdnost naj bi ji dovolila, da bi se še enkrat povrnila v mladost? — Ne, ne! — — Da, če bi ji ljubi Bog pokazal vsako stopinjo, da bi ne izgrešila nobene sreče. Tako pa rajša — v večnost, tam upa, trdno upa — konec trpljenja.

Tudi zdaj se je zamaknila v preišljevanje, napol je zaprla oči.

„Nič dobrega nimajo moji ljudje. Le malo veselja — pa mnogo trpljenja in skrbi, prav tako kakor sem se jaz ubijala, kakor so mene uklanjali križi in težave . . .“

Od veže sem je nekaj zaropotalo. —

Čujejo se nekake stopinje po veži. Starka se zdrami.

Začuje se silno sopenje.

„Soga,*) soga je prišla skozi kuhinjo. — Da bi le kake škode ne napravila,“ govori polglasno starka.

Bolesten vzcrik otroški — drugi — tretji . . .

„Moj Bog, moj Bog — soga je pri Jurčku.“

Skloni se z veliko težavo pokonci.

„Huj,**) soga, huj!“ kliče, kolikor ji da glas.

Zopet otroški vzcrik . . .

„In moj Bog, otrok povezan v zibeli!“ — — — „Ančka, Ančka!“ kliče sneho. „Soga obgrizne otroka!“

Nič odgovora . . .

Otrok pa je dalje kričal na vse pretege.

Zdajci nekaj močno zaropoče.

„Moj Bog, moj Bog, križani Jezus!“

Med vzdihanjem in stokanjem si pomaga uboga prestrašena starka kvišku in iz postelje, kakor zna in more.

Srečno pritava do vrat. Odpre jih . . .

V sosednji sobi so vrata na stežaj odprta — in pri zibeli pa — soga.

„Huj, soga, huj!“

Noge ji zatrepečejo, zaopoteče se in — pade na tla.

Vstati ne more več. A zavesti ne izgubi. Oprijemajoč se ob tleh se plazi dalje po kolenih. Neprestano odganja svinjo s kričanjem.

Z zadnjim naporom svojih telesnih moči se slednjič požene do zibeli. Udari svinjo s pestjo po glavi — ta odskoči.

*) Tako kličejo po nekaterih krajih svinje.

**) S tem glasom odganjajo svinje.

„Moj Jurček!“ zakriči in objame zibel z obema rokama.

Zibel pa je bila prevrnjena. Z obrazom navzdol je viselo dete, povezano s trakom, prepeljanim ob stranicah zibeli, kakor je to navada na kmetih, da otrok ne pade iz zibeli.

Ubogi otrok je kričal in krčevito se zvijal od strahu.

V tem hipu k sreči prileti mati sama.

Takoj ji je bilo nekaj jasno, kaka nezgoda se je bila pripetila; zakaj v kuhinji je še zalotila svinjo.

Hitro odmota otroka iz vezi.

Sirota babica pa se nesvestna zgrudi ob zibeli.

Ko je mati oprostila otroka vezi, je zapazila, da ima hude vtiske svinjskih zob po čelu, licih in vratu.

Dobra, junaška babica je Jurčka rešila hudega pohabljenja ali pa celo grozovite smrti.

Potem pokliče sneha svojega moža, da spravita babico v posteljo.

Moči jo z vinskim žganjem po čelu in sencih, ji spusti nekaj kapljic v usta, in babica se zave.

„Kje — Jurček?“

„Zdrav je in spi!“ odgovori ter jo pogladi po čelu. „Le sladko počivajte!“

Babica se vsa srečna nasmehne, sklene roke kakor v molitev ter zopet zaspi.

Tako se je še večkrat prebudila in vsakokrat vprašala po Jurčku.

Prinesli so ji ga na posteljo.

Naredila mu je križ na čelo ter ga gladila po laščkih.

Govoriti ni mogla mnogo in še to nerazumno; vse moči so ji pošle.

Črez tri dni pa so pri Matičkovih res ustavili nihalo stari uri — preminila je dobra babica.

Ni zaman molila že toliko časa za svojo srečno zadnjo uro.

Doživela je še eno srečo na tem svetu, izkazala je svojemu vnučku — poslednjo ljubezen.

* * *

Ko izide ta povest, jo bom dal čitati tudi Jurčku, ki je zdaj moj učenec. Prav priden in vrl dečko je.

„Glej,“ mu porečem, „to povest sem napisal v spomin tvoji babici, ki te je imela silno rada. Nisi je poznal, ob njeni smrti si štel komaj leto dni. Izkazala ti je celo na smrtni postelji zadnjo ljubezen.“

Vidim ga v duhu — malce na široko se mu raztegnejo usta, nasmehnil se bo, oči pa se mu bodo zaokrožile in zaiskrile. Poletel bo domov z „Zvončkom“ — on čita povesti z vso slastjo.

Prečitavši jo, pa bo sklenil roke in natihoma iskreno izmolil očenašek za rajno babico, ki je ni niti poznal.

Uresničene sanje.

Spisal E. Gangl.

Dolžanova Manica je bila skopo dekletce; sama sebi je bila prva in zadnja. Tako-le kakšno pero ali košček obrabljenega svinčnika je še dala prijateljici ali součenki, toda tega, kar je prijalo njenemu želodčku, ni dala nikomur.

„Ne bodi vendar taka! Skopušтво je grdo!“ ji je večkrat rekla mati. A bilo je vse zaman. Besede so šle pri levem ušesu noter, pri desnem ven — in Manica je ostala vedno ista.

Dolžanovi so imeli lep sadni vrt. Košate jablane so pripogibale svoje veje pod težo dobrih, zrelih jabolk. Kako bi Manica lahko darovala sladki sad sosedovemu Francku ali njegovi sestrici Pavli, ki nista

imela sadnega vrta, ki pa sta tako neizmerno ljubila sočna jabolka! A nič niso izdali niti proseči pogledi niti prijazne besede.

Manica si je nabrala košarico jabolk. Hodila je po vrtu od jablane do jablane in pobirala po travi jabolka, ki so bila že toliko zrela, da so padala kar samolastno na tla. Hoja je Manico utrudila. S košarico, polno jabolk, je prišla do klopce kraj vrta, položila košarico nanjo in sedla poleg nje. Vroče je bilo, soparno, in Manica je bila trudna. Malo se odpočije, potem pa začne jesti lepa, rdeča jabolka. Sama jih je nabrala, sama jih sne!

Že so se ji začele nabirati sline v ustih, že je mislila seči po vabljevem sadu, pa jo premaga utrujenost in vročina, da omahne ob naslonjalo in zaspi.

Manica je zaspala ob belem dnevu. Zasanjalo se ji je, da je prišel do njenih jabolk grd, hud mož, ki jih je vse lepo povrsti pobasal v globoko malho in odšel, zaničljivo se ji posmihajoč. Manica bi rada poklicala mater na pomoč, moža bi rada udarila po tatinskih prstih, a ni se mogla geniti, ni mogla izpregovoriti niti besedice. Mož je košarico izpraznil do dna.

In ko je Manica tako sanjala, sta se priplazila do nje sosedova Francek in Pavla, ki sta videla izza plotu, kako je Manica zaspala.

Francek in Pavla nista nič pomišljala, ničesar rekla, ampak izpraznila sta Maničino košarico do dna, češ, zdaj je prilika, da se naužijeva njenih jabolk in da jo odškodiva za njeno skopušтво.

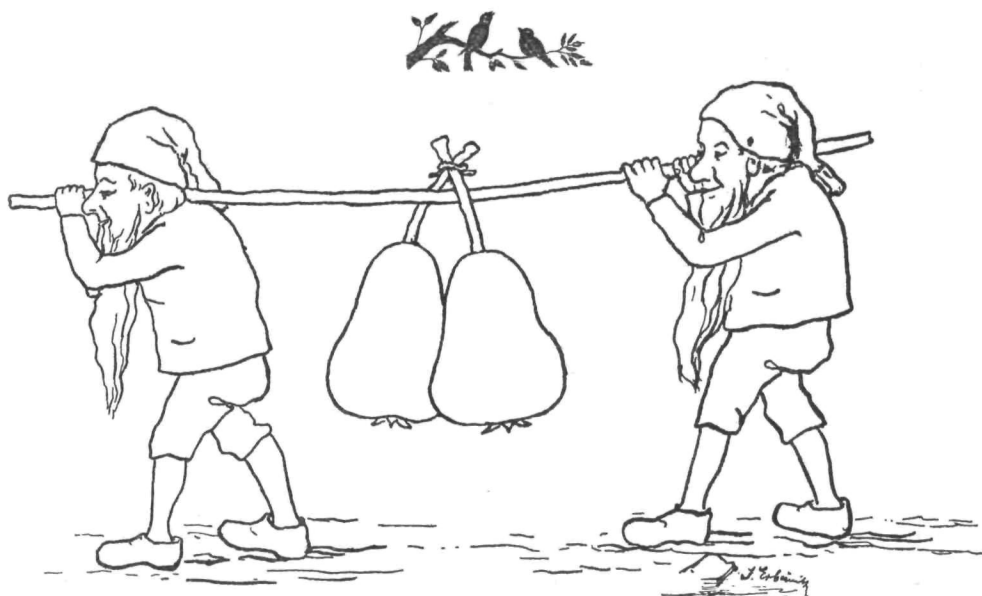
In ko je bila košarica prazna, Franckovi in Pavlini žepi pa polni, sta sosedova otroka odšla, tiho ugibajoč, kakšne oči bo imela Manica, ko zagleda poleg sebe — prazno košarico.

Manica se je zbudila iz težkih sanj. Takoj se je obrnila h košarici in se je zavzela in prestrašila, ko ni bilo nobenega jabolka več.

„Joj, saj se mi ni sanjalo, saj mi je res odnesel jabolka tisti grdi mož!“ je zavzdihnila, in hudo ji je bilo pri srcu.

Poslej pa ni več tako skoparila. „Ako ne dam sama, pa mi vse po-bere grdi tat!“ si je mislila.

In naposled se ji je vendar lepše zdelo, da deli ubožnima sosedovima otrokoma sadje sama, nego bi ji ga pokradel tatinski požeruh, ki prihaja v sanjah in ji odnese vso dobroto kar izpred noska !

❖ To je sadje! ❖

Prvi korak.

Boječ je bil Minki prvi korak,
ki ga je v življenje storila:
saj bi do krvi se pobila,
če padla na nos bi, če padla bi vznak.

Zato je pa mamica zrla skrbno,
roké je ljubeče razpela,
da detece drago bi vjela,
če dalje ne moglo bi s šibko nogó.

Ojačil se Minki je plahi korak,
naprej je hitela veselo,
in če bi izpodletelo,
pri mamici čaka objem jo sladak.

A zadaj dedek ob palici gre,
doiti ne more deteta,
potrla so stara ga leta —
in h grobu mu stopajo trudne nogé.

E. Gangl.

Turki na Podreči.

Spisal *Andrej Rapè.*

lovenski narod je prebil tekom stoletij že toliko gorja in bridkosti, toliko trpljenja in zatiranja, da se mora človek čuditi, ko vidi, kako se ta narod danes krepko in samozavestno razvija. Da niso imeli naši predniki tolike žilavosti in tolikega zaupanja v lastno moč, pa bi danes ne bilo tako. Naš narod je pokazal, da živi v njem neizčrpana sila, ki kljubuje vsem navalom sovražnikovim.

Nobena nadloga pa ni zadala naši domovini toliko gorja in trpljenja, nobena ni ostavila takih sledi kot neizrečna krutost turška. Po pravici zavzemajo Turki v naši zgodovini odlično mesto žalostnega spomina.

Turki so bili doma iz srednje Azije. Neotesani in plenaželjni grozoviteži so se radi bojevali celo med seboj. V prvi polovici 13. stoletja pa je del teh silovitežev pribežal pred Mongoli v Malo Azijo in se tu stalno naselil ter širil svoje kraljestvo tja do Bospora in pozneje še takraj Helesponta.

Divjali so Turki na vse strani in nabili še Srbe. Bolgari, Srbi in drugi slovanski narodi so se tedaj združili v skupno silo proti skupnemu turškemu nasilstvu. Ali tožno Kosovo polje in dan sv. Vida leta 1389. sta zapisana s krvavimi črkami v zgodovini združenih slovanskih narodov, zakaj naši junaki so bili takrat popolnoma premagani, in takrat je sultan Bajesid I., imenovan „blisk“, prvikrat pojil slovensko zemljo s turško in slovensko krvjo.

Ko je padla Bolgarska in Vlaška, so imeli Turki skoro svobodno pot na Ogrsko, ki so se je tudi poslužili v svoje razbojniške namene.

Sultan Mohamed III. je dne 29. majnika 1453. leta zavzel Carigrad, sedanje glavno mesto turškega cesarstva.

Pač niso bili Turki vedno srečni v svojih pohodih in bojih, na pr. pred Belgradom leta 1456., ali vzlic temu so se pogosto usipali po slovenskih pokrajinah. Hotelo se jim je bogate in lepe zemlje slovenske; hotelo se jim je krepkih slovenskih junakov.

Leta 1469. so se ti divjaki usuli čez Kolpo na Kranjsko. Obiskali so Metliko. Ob Kolpi so jih Slovenci zavrnil in posekali precejšnje število. Štiriindvajsetkrat so obiskali ti divjaki samo lepo Kranjsko. Toda k povesti!

I.

Bilo je okolo Binkošti 1471. leta. V eni ljubljanskih gostilnic je sedel stari Inkole s Podreče na Gorenjskem. Naročil si je malenkostni prigrizek in kozarec dobrega vina. Inkole je rad pil dobro vino, tudi dobro jedel je rad. Zalarjeva mati je to dobro vedela in vedno mu je postregla. Danes pa je imela preveč opravka. Silen naval je bil v mestu. Ljudi se je kar trlo. „Turki so blizu!“ Ta glas jih je prignal za utrjeno obzidje.

Ljubljana je bila v onem času ograjena z obzidjem. Meščani in okoličani so prispevali za to obzidje. Pomagali so z delom, dovažanjem gradiva, pa tudi z denarjem. Zato pa so imeli okoličani tudi pravico, za nevarnosti zatekati se za mestno obzidje.

Že večkrat je stari Inkole poklical mimo hitečo Zalarico, naj mu prinese vina in kaj prigrizka. Ali Zalarica ga danes ni slišala; ni imela časa.

„Kaj zlomka pa je danes Zalarici?“ je Inkole jezno vprašal prvega kmeta, ki je sedel ob mizi poleg njega.

„Turki so blizu, Turki,“ je odgovoril ta.

„Blizu Ljubljane da so že te grdobe?“ je zazijal Inkole. „Naj meni kateri teh pasjeglavcev pride v pest!“ Potihem je pa Inkole obujal kes, da je ravno danes moral priti v Ljubljano, ko vanjo prihaja Turek.

„Pa saj še ni Turek tako blizu!“ je rekel po kratkem molku.

„Da, da! Prav blizu je. Komaj smo jo še odkurili za obzidje,“ mu odgovori sosed.

„Pa bi sedaj-le ne mogel več iz mesta, ne da bi prišel tem zlomkom v pesti?“ je nekako boječe vprašal Inkole.

„Odkod pa ste?“

„Gori s Podreče pod Kranjem. Tam sem doma.“

„Mogoče! Ali Boga zahvalite, da ste na varnem, oče! V mesto Turčin tako ne more. Na gorkem smo. Izak si tudi to pot polomi zobe ob našem obzidju.“

„Izak? Kdo je to?“ je vprašal Inkole.

„No, Izak je turški paša. Sedaj bo že tretjič razbijal pred Ljubljano, če vem pravo. Pa Ljubljane mu ne pustimo. Tisto pa ne!“

Zunaj pred vrati je nastal velik šum. Kmeta sta umolknila.

Vse je hitelo gledat, kaj je. Tudi Inkole se je splazil plašno na dvorišče in odtod gledal čez ograjo, kaj je zunaj.

„Bog in sv. Mihael!“ je vzdihnil. „Pa vendar že niso te turške grdobe v mestu! Varo tu ni! Na Podreči sem na varnejšem,“ je godrnal očka in razmišljal, kako bi najhitreje prišel domov.

Turka res še ni bilo v mestu, kakor se je junaški Inkole bal, ali Izak-paša, ki je tisto leto že tri mesece požigal, plenil in moril po Kranjskem ter toliko tisoč ljudi izročil pogubi in sužnosti, je ravno tistega dne, ko je bil stari Inkole v Ljubljani in ugibal, kako pride danes na Podrečo,

razdelil svojo vojsko na tri dele. Poslal je eno četo preko Save proti Kranju in Kokri mimo Podreče, kjer bi bil, kakor je Inkole mislil, tako varen. V mestu pa Turkov še ni bilo. Tolik šum in strah so povzročili Inkoletu za mestno obzidje nanovo došli okoličani.

II.

Inkole ni dolgo razmišljal za vrati. Vest mu ni dala, da bi ostal v mestu, ko je čul, da Turka še ni v mestu niti še pred obzidjem in da tak šum delajo navadni krščanski ljudje iz okolice.

Bal se je sicer priti v roke tem krvolokom, ali varneje se mu je pa le zdelo na Podreči.

„Tam Turki nimajo ničesar iskati,“ si je mislil. „Tja jih ne bo,“ je godrnal.

Oprezno jo je odkuril iz mesta proti Podreči, sam s sabo se pomenkovaje: „Le v pest naj mi pride kak muštacar! Pokažem mu, kje je Carigrad, kaj so kranjski Gorenjci!“

Dasi je bil Inkole korenjak, pravi gorenjski korenjak, Turkov se je pa le bal kot zlodej križa. No, čudno to ni bilo.

„Ali so te grdobe turške že hodile tod?“ je del, ko je zagledal sledove turške krutosti. Poslopja so še gorela. Zrak je še žehnel vročine. Ljudje so tarnali.

Inkole se je mislil vrniti v mesto, ali bal se je, da bi ga kako ne prestregli, ko bi ravno v mesto hotel, in na Podreči je le varneje, si je mislil. Zamižal je malo, kakor da ga potem nihče ne more videti, in korakal dalje mimo pogorišč, mrtvecev, sredi joka in stoka bednih ljudi.

„Da le pridem srečno v Podreški gozd!“ je mislil. „Tam sem varen. Ej, tam so „Račje peči“. Vanje se skrijem Turku, če ne bo drugače, pa naj me išče potem ves dan, pa še z lučjo povrhu, če se mu zljubi. Brez skrbi mu potihno v „Račjih pečeh“ stržem korenček.“

Pot se je danes Inkoletu vsedala pod nogami, kakor je običaval reči. Stopal je tako hitro kakor še nikdar prej. V glavi mu je bilo tesno, in lasje so mu nekako stopali pokonci. Samo na Turke je mislil in na „Račje peči“.

Blizu Medvod je že bil. Tudi tu je videl znamenja turške krutosti, ali Turka ni videl nikjer nobenega. Pogumnejši in pogumnejši je postajal Inkole. „Še pol ure, pa sem doma, in Turki naj se gredo solit,“ je mrmral.

Večeralo se je že skoro. Inkole je mislil le na Turke in Turke, pa na nič drugega.

Tam pod medvoškim klancem pa mu pridirja naproti pošast, čudna pošast. Inkole ni imel časa pogledati izpod klobuka, ki ga je potisnil na oči.

„Bog in sv. Mihael!“ je vzdihnil in skočil v cestni jarek.

Mimo njega je pridivjal zbesnel vol. Odtrgal se je v gorečem hlevu in zbesnel. Inkole je v jarku zamižal in je stisnil pesti... Hropenje, pošastno hropenje mu je udarilo na uho. Bliže in bliže je prihajalo. Sedaj,

sedaj bo po njem. Pogledati se ni upal. To čudno hropenje in topotanje pa je prenehavalo. Inkole je pogledal kvišku. V daljavi kakih dvesto korakov od jarka je videl zdivjanega vola, ki ga je imel za Turka. Že je sklenil Inkole z življenjem. Sedaj se je prosto oddahnil: „Še sem živ! Hvala Bogu in sv. Mihaelu! Bil je samo vol, zdivjan vol!“

Počasi je zlezel iz jarka.

„Pravzaprav sem neumen, ker sem se toliko bal in sem se toliko prestrašil,“ je modroval. „Turki so bili res tu, a sedaj jih ni. Bog ve, kje že sedaj-le požigajo in koljejo krščanske ljudi! Da bi jih!...“

Dalje jo je krenil proti Podreškemu gozdu. Solnce je stalo že prav nizko. Krvavordeče je bilo.

III.

Izak-paša, takratni poveljnik turški pred Ljubljano, je — kakor že povedano — razdelil svojo vojsko v tri oddelke.

Oddelek, ki je korakal preko Save proti Kranju in Kokri, je uganjal spotoma svoje krutosti, kar nam je že znano iz opazovanja Inkoletovega.

Tam, kjer se vspne cesta do svojega viška med Medvodami, vrhu medvoškega klanca, se pričenja gozd.

Poveljnik turškega oddelka, ki je korakal tod in videl ob eni strani gozd, je za vsak slučaj, da zavaruje svojo četo, poslal po poti, ki drži na Podrečo in Smlednik skozi gozd, postransko stražo, obstoječo iz šest mož. Ta je imela povelje, korakati v isti višini z glavno četo po gozdu in ga preiskati ter se v Kranju pridružiti glavni četi.

Ta straža je sicer šla v gozd po cesti dalje, ne pa v isti višini z glavnim oddelkom. Tako je prišla do Podreče.

* * *

Podrečani so kmalu zvedeli, da prihaja Turek po tej strani proti Kranju, in da spotoma pleni in mori. Niso sicer dosti mislili, da bi obiskal Turek tudi Podrečo. Za vsak slučaj pa so le poskrbeli za svojo varnost. Kar je bilo vrednostnega, so poskrili in speljali ali znosili v „Račje peči“.

O „Račjih pečeh“ nam je pravil že Inkole. Skrivališča so v Podreškem gozdu, kjer neznanec ne najde skrivajočega se, in naj bi ga res, kakor je del Inkole, podnevi iskal z lučjo.

Semkaj so znosili Podrečani vse, kar se je dalo znositi. Otroci, ženice in starčki so šli že tudi v to skrivališče. Možje in mladeniči pa so ostali v vasi in čakali. Ako bi videli, da Turek res prihaja k njim na poset, pa so imeli namen, da tudi oni hitro odbeže v „Račje peči“. Kdo zlomka bi bil tudi čakal na te krvoloke!

Precej pozno popoldne naznani straža, da prihajajo Turki.

Žrjavov Tone, korenjaški fant, je zlezel na tepko koncem vasi in je pazil. —

Tam, kjer preneha Medvoško-zbilski gozd, se vije cesta nekoliko sto korakov po planem. Tone na tepki je zagledal ondi turško stražo. Zavpil

❖ Tat ❖

je: „Prihajajo!“ In kar zviškoma je padel s tepke. Tedaj pa so možje in mladeniči podreški vedeli, kaj je, in pomaknili so jo hitro v „Račje peči“.

Da so Podrečani vedeli, da je vseh Turkov samo šest, bi jim bili že pokazali zobe. Ali tega niso vedeli.

Tako se je zgodilo, da je ta stranska turška straža prišla v osamljeno Podrečo. Žive duše ni bilo nikjer videti. Načelnik straže, drzen mož, se ustavi na cesti poleg Inkoletove hiše.

Inkoleška je imela tisti dan peko in dojenčka v zibelki. Ravno je dela dobro kruh v peč. Skrbelo jo je tudi za moža, ker je čula, da Turek prihaja po tej poti in je vedela, da je mož v Ljubljani. Kakor povedano, so žene z otroki in starčki že prej odšle v skrivališče v gozdu, ali Inkoleška je imela ravno peko. Hotela je počakati, da se speče kruh in ga nekaj vzame lahko s sabo za slučaj, če bi se bilo treba dlje časa skrivati v „Račjih pečeh“. Ker je otrok v zibelki jel vpiti, je preslišala klic: „Prihajajo!“ Mirno je vzela dete iz zibelke v naročje ter ga tešila. Nanjo so vsi pozabili.

Kar hipoma prebledi. Na cesti poleg hiše je zazrla šest Turkov. Ni premišljala dolgo. Zgrabila je zibelko, dela vanjo dete in hleb kruha, pa hitela pri stranskih vratih ven. Precej daleč je že. Kar zagleda bežečo mater vodja turške straže. V vasi nikakega glasu. Turek udere na iskrem konju skokoma za prestrašeno materjo. Inkoleška je uvidela, da ne more v „Račje peči“, saj je predaleč tja, in Turek ji je za petami. Izdala pa bi Turkom tudi skrivališče, če bi hitela tja. Tega ne more, tega ne sme. Nič ne pomišlja. Proti Savi beži, kar jo neso noge. Turek, vihteč oster handžar, je bliže in bliže. Kaj naj stori? Obup ji sega v dušo. V zadnjem trenutku ji šine v glavo rešilna misel. Vdano se ustavi prav tik režečega prepada nad Savino strugo. V divjih skokih se bliža Turek nesrečnici. Inkoleška zgrabi pečo, ki jo je prej položila črez zibelko. Še en skok, in Turek je tu. V tem hipu pa zamahne Inkoleška s pečo proti konju in odskoči v stran. Jezdec hoče konja ustaviti, ali mahoma to ni mogoče. Divje zamahne z orožjem, ali v istem hipu pa tudi že s konjem vred strmoglavi v grozen prepad. Nad režečim prepadom zibelka, poleg nje kleči upehana Inkoleška s sklenjenimi rokami . . .

* * *

Ostala turška straža je stala nekaj časa na cesti pred Inkoletovo hišo, da počaka tu svojega vodjo. Toda vodje ni od nikoder. Stopijo v hišo, a v hiši ni nikogar. Po pečenem kruhu diši. Ščegetal je v nosu Turke pečeni kruh. Kot bi bili doma, sedejo lepo za mizo in si režejo hruh. Kdaj se neki vrne poveljnik?

IV.

Inkole je prišel v podreški gozd. Tu se mu pa je vrnil že ves pogum. Sredi gozda je že bil. Hipoma pa se strese. Iz hoste stopi k njemu kot bi padel z neba Krvinčev Matija.

„Kaj pa kolovratiš tod, Inkole? Turki ti doma požgo hišo, otroka in ženo pa odženo v globoko Turčijo. Kaj kolovratiš tod in ne stražiš hiše, žene in otroka?“ Tako ga je nagovoril Krvinčev Matija.

„Kaj praviš, Matija Krvinčev? Da so res Turki tukaj? O, lopovi! Prav, da ste mi prišli ravno na Podrečo! Kaj dobite na Podreči, zveste, kakor hitro pride Inkole domov. Mene, Inkoleta, boste pomnili. Če ne odnesete s Podreče krvavih butic, pa nečem biti več Inkole. Hvala ti, Matija Krvinčev, ker si mi povedal, da so Turki pri nas. Težko bi me bil s kako drugo vestjo bolj razveselil. To je lepo od tebe, res je lepo!“

Pogledal je Matijo še enkrat malo neverjetno.

„Pa so res?“ je rekel.

„No, če ti rečem! Če ne verjameš, pa pusti! Meni se tako zdi, da bi ti bilo najljubše, ko bi tega ne bilo treba verjeti,“ je smeje pristavil Matija in izginil v gozd.

Inkole jo je hitreje užgal proti Podreči. Turki so ga le malo zaskrbeli, in žal mu je že bilo, da jim je tako grdo zabavljaj. „Kaj, če me ti zlomki dobe tu sredi gozda?“ je mrmral. „Ko bi bil vsaj ta Krvinčev s svojo puško ostal tu. — Tale Matija! Dela nič, moli nič, živi pa dobro. Pa kaj bo nekoč, ne vem! Rokovnjač je, to vem, to jaz dobro vem. On Matija, Zabredarjev Juri, Goški Peter, Borovčev Miha. Ti so, jaz vem, da so! Takih je malo. Pa kaj me briga to! Zadnjič mi je res zmanjkalo tele iz hleva, pa ali morem reči kar naravnost: Ti, Matija Krvinčev, ali ti Peter Goški, ti si mi ukradel tele? — No, tako naj rečem, potem pa ne pojde še samo tele, ampak tudi še krava in še kaj drugega. Slabi časi, slabi! In sedaj še Turki! Bog in sv. Mihael bojevnik, se nas usmili! Da bi imel sedaj one štiri okolo sebe, ali bi jim dali!“

In Inkole je kolovratil dalje. Po prebitem strahu z zbesnelim volom v Medvodah je bil stopil v gostilnico, da si priveže dušo, kakor je običajal reči, in tu si jo je res precej dobro privezal. Malo preveč je pogledal v kozarec. Mislil si je: „Ako me Turki le dobe, bom pogumnejši in tudi tako jako me ne bo bolelo, ko me bodo mučili ti krvniki, ako ga izpijem par kozarčkov.“ To vino mu je sedaj vedno bolj stopalo v glavo.

Prikolovratil je do doma. V hiši vse mirno. Vsa vas kot mrtva! „Ali so vse podavili?“ je zamrmral in stopil v hišo.

„Po žilah mi je kar kri zastala,“ je pozneje pripovedoval. „Okolo svoje lastne mize sem ugledal pet turških muštacarjev. Saj se mi je zdelo, kakor da bi bil, preden sem stopil v hišo, čul konjsko hrskanje tam zadaj na vrtu. Pa konja sam nimam in mi še na misel ni prišlo, da bi na vrtu utegnili kaj biti. Kot bi trenil, so bili Turki pokonci, ko sem vstopil. Pa po meni. In veste, kaj sem napravil? Taka jeza me je pograbila, ko sem te turške požeruhe videl jesti svoj kruh, da sem pihal kot zbesnel vol. Še sedaj sam sebe slišim! Pa nič ni pomagalo. Kaj boš eden proti petim, pa še proti petim Turkom! Ne vem, zakaj me niso kar takoj poslali na oni svet? Najbrže sem se jim zdel dovolj krepak in pa morebiti so mi bili tudi

za kruh malo hvaležni! Kdo ve? Zvezali so me in zvalili po tleh in mirno zopet sedli h kruhu. Vino je malo delalo v glavi, dasi sem bil precej trezen, ali jeza me je tako popadla, da sam ne vem, kaj sem počel. Toliko sem videl, da jim mora moj srd ugajati, zakaj smejali so se mi, da je bilo kaj. To me je najbrže rešilo.“

* * *

Po vasi vse tiho — kakor izumrlo. Poveljnika od nikoder. Dva Turka sta odšla iz hiše. Vrnila sta se po dolgem času brez vodje. Muštacarji so se začudeno pogledovali. Vstali so, me prijeli, pa hajdi! „Z Bogom, ljuba moja Podreča!“ sem si na tihem mislil. Gledal pa sem tako grdo kot levi razbojnik, vsaj zdelo se mi je, da mu moram biti podoben.

* * *

V „Račjih pečeh“ skriti vašcanji so bili po Krvičevem Matiji zvedeli, da je došlo v vas le šest Turkov. Sklenili so tedaj to šestorico zaznamovati v spomin na Podrečo.

Iz „Račjih peči“ so krenili proti vasi po gozdu.

Brezskrbno je jezdila petorica Turkov po cesti z Inkoletom in plenom, ki so ga ondi nabrali. Sredi gozda pa mahoma planejo: Krivinčev Matija, Goški Peter in Zabredarjev Miha, ki so kmete vodili, prvi na cesto. Za njimi drugi. V trenutku je bil Turek, ki je imel Inkoleta privezanega h konju, na tleh, in Inkole je bil osvobojen.

Da bi ga mogel od nas kdo videti, kakšen je bil! Planil je ves zelen jeze na prvega Turka, ga potegnil s konja in si hladil jezo nad njim. Ko so videli Turki tako premoč, so se izkušali z begom rešiti. Zaman! Srditi Podrečani so jih zaznamovali za vselej! Le enemu se je posrečilo uiti na urnem konju.

V poznem mraku že je dirjalo pet turških konj proti Kranju. Samo na enem je sedel jezdec . . .

Izgubljeni sin.

Spisal Juraj Pangrac.

I.

Naletava sneg, in mrzla burja brije. „To ti žvižga ta prebita burja kakor nekdanj, ko smo stali v bojnih vrstah, sovražne svinčenke, ki so frčale mimo naših ušes in pele svojo pesem,“ reče stari vojak Dondar, sopihajoč iz kleti po stopnicah, z dvema steklenicama v rokah. „To ti žvižga in poje!“ reče. In ko pri-sopiha vrhu stopnic, začne hipoma stopati pokonci in trdo po veži gorindol ter mahati z rokami in vpiti: „Bum — bum! Bum — bum — bum! Tra — ra, tra — ra! . . .“

Zamislil se je stari Dondar v vojaško življenje, in vsi prijetni in neprijetni dogodki iz onih let so mu stopili pred oči.

„Da, to je bilo življenje, ko smo ponosno ostavljali zmagovalci krvavo bojno polje. Godba je igrala, bobni so ropotali, in trobente so piskale; nam pa je plula po žilah kri kakor nikdar v življenju. In junaško so se nam dvigale prsi in krepko in ponosno smo stopali, kakor da bi bil ves svet naš. Da, to je bilo življenje! In godba je igrala, trobente so piskale, in bobni so ropotali: Bum — bum! Bum — bum — bum! Tra — ra! Tra — ra — ra! . . .“

In ko je stopal pokonci in samozavestno po veži gorindol, in so vpila njegova usta: „Bum — bum! Bum — bum — bum!“ — se je hipoma spozabil ter tlesnil steklenici, ki ju je držal vsako v eni roki, s tako močjo drugo ob drugo, da sta zazveneli obe v črepinjah po tleh, samo dulca je še tiščal v pesteh . . . Da, stari Dondar je menil, da živi vedno med vojaki . . .

„Ujej, kaj pa je spet, kaj pa vendar delate!“ je zavpila iz kuhinje teta Maruša, ko ji je počil žvenket ubitih steklenic na uho. „Ujej, kaj pa je spet!“ je zavpila, odprla duri in pogledala v vežo.

Ko zapazi v veži črepinje po tleh, se razjezi v svojem srcu, ne reče pa ničesar. E, spoznala je že, da zdaj njena beseda nič ne velja, da je le kakor dekla, stara nadušljiva dekla pri hiši. O, kdaj bi že ostavila ta dom in si poiskala boljše zavetišče: a pridrževali so jo oziri na umrlo gospodinjo, na Lenko, ki ji je sveto obljubila, da ostane pri hiši, dokler se ne povrne nje sin Janko, ki je šel po svetu in dokler ne prevzame gospodarstva. Dondarju, sitnemu in čemernemu požeruhu, ki ga je gosposka postavila za varuha lepi domačiji in si je nato sam od sebe osvojil spodnje prostore v obširni hiši ter se naselil samolastno v nji, temu bi že davno pokazala hrbet.

Ne reče torej nič teta Maruša, ko vidi črepinje po tleh, ampak lepo vzame metlo v roke ter jih pospravi v kraj. „E, da mora ta dedec tak biti, tako otročji, da gre zabadavo pobijati steklenice!“ zamrmra vendarle stara Maruša, pa tam zunaj že, kjer je ni mogel že nihče slišati, najmanj pa stari vojak Dondar, ki je že mirnodušno in brez skrbi, kakor da bi se nič ne zgodilo, vlekel za pečjo iz svoje dolge porcelanaste pipe . . .

In ko vrže teta Maruša črepinje na varen in nedostopen kraj tja za ograjo, ji pade čudna misel v glavo, čudna misel, ki jo dirne nad vse neprijetno, da se kar prestraši. „Jezus, pa ne da bi se tako zgodilo z njim, z Jankom, rajne sestre Lenke sinom, ki je šel po svetu!“ vikne bolestno in se prime za glavo. „Da bi njega ubilo življenje,“ vikne, „in bi prišel domov ubit, v črepinjah . . .“

Ledena burja je zdajci zažvižgala in butnila ob hišo s tako silo, da so zažvenketale šipe v oknih, da so zahreščala in zacvilila vrata v podbojih in tečajih. In žvižgala je kar naprej in premetavala sneg, ga sukala in se vrtila z njim v besnih vrtincih ter ga prav nevšečno in po svoji volji pršila v obraz in za vrat mlademu raztrganemu capinu, ki se je jezil in rentočil gor po klancu ter se stiskal in zavijal v raztrgano obleko svojo, drgetajoč po vsem životu. Burja zabrenči zopet in zopet, ostro in z vso silo. Capinu

zavihrava suknjo, culo na hrbtu pa mu meče na vse strani. Zdaj mu odleti še ponosena in razcvela šnepa z glave, ki sfrči v sneg, nato pa se kotali, kotali po snegu dalje, naposled pa obstane ob zasedi onostran jarka.

Siromak zašvedra za pokrivalom, a ko ga dohiti, se izpodtakne in omahne v sneg. V snegu kobaca, kobaca in se izkuša na vse kriplje spraviti pokonci, a peza življenja ga je tiščala k tlom, in ves njegov trud je bil zaman: dvigniti se ne more več, onemore in obstane v snegu. Ledena burja pa žvižga svojo pesem dalje . . .

„Ujej in pa človek!“ vzklikne dobra teta Maruša in sklene roke, ko zagledajo njene oči tega siromaka v snegu. „Ujej in pa človek!“ vzklikne še enkrat in pozabi na svoje žalostne misli ter zdrči ponj.

„Vstani, ujej, vstani! Zmrznil boš, vstani, pravim, če si pri pameti!“ sili Maruša v siromaka, ki se začne zavijati v svoje cape, ko je že začul človeške glasove in stiskati v sneženo postelj, v sneg in led.

„Vstani, pravim!“ ponavlja Maruša, ki se je tudi sama tresla mrazu, dasi je bila ogrnjena z veliko volneno ruto. A tujec ni vstal. Izustil je nekaj nerazumnih besed ter se še bolj stiskal in zavijal v svoje cape.

Burja zabrije zopet in zopet ledeno, skeleče. Tetki Maruši zaklepečejo čeljusti, siromaku pa iztrga burja iz rok tisto cigansko pokrivalo, ki ga je bil vlovil na onostran jarka, v zasedi ter tiščal med premrlimi prsti; iztrga ga mu iz rok, popihne z njim daleč v stran, tam ga pa igraje premetava s snegom vred po zmrzli zemlji.

„Ujej, človek si, dušo imaš!“ vikne dobra Maruša skoro v joku, zbere vse moči ter spravi z velikim trudom naposled nesrečneža na noge, in ko ga je spravila pokonci, ga ni izpustila iz rok, dokler ni prigugala in prikoracala z njim k Dondarju v hišo.

„Ujej in pa! Človek je, dušo ima! Nad klancem je jemal konec!“ je ječala Maruša, ko je prišvedrala s tujcem v hišo in ga potisnila na škrinjo.

Stari vojak Dondar je še vedno dobrovoljno in brezskrbno vlekel v zapečku iz dolge svoje porcelanaste pipe, zroč za gostim dimom, ki ga je spuščal v kolobarjih proti stropu. Še premaknil se ni z mesta, ko je pritrla Maruša siromaka v hišo. Cmaril in pušil je hladnokrvno dalje, pa grdo gledal predse, molče, brez besede . . .

Maruša je sicer poznala tega Dondarja in je vedela, da je trd in brez srca. A da bi to človeče ne vzelo pod streho ubožca, ki bi moral drugače tam zunaj konec vzeti, tega si še misliti ni mogla niti zdaj, ko je stari lisjak grdo, čedalje grje pogledaval dol iz gorkega zapečka zdaj siromaka, zdaj zopet Marušo. In milo se stori dobremu srcu tetke Maruše, ko vidi, da se Dondar niti ne zgane ob tolikem uboštvu tujčevem, ampak le s strelo v očeh kaže svojo nejevoljo. In reče, tako reče: „Kaj imate kamenito srce, da se vam ne zasmili siromak, ki mora v tem vremenu tavati po svetu?“

Dondarju se stemni obraz in grdo pogleda Marušo, še grje tujca, ne reče pa nobene besede. Maruša je čutila ta hladni, brezčutni pogled in

videla je oblake na razoranem čelu starega vojaka in vedela je, da to nič dobrega ne pomeni. In bridko se ji je storilo in je rekla: „Človek je človek! Ujej in pa! Mojo jed naj použije, in v hlevu mu posteljem, da bo vsaj na gorkem.“

Dondar je začel zdaj renčati in kazati na duri. To pa je bilo dobri Maruši, ki je imela, kakor je mislila, vendar še več pravice v hiši kakor ta strupeni dedec, preveč. Zavzame se in zavpije: „Ven ga ne bo nihče metal, tega siromaka, toliko oblasti pa imam jaz še v tej hiši, da smem tako govoriti . . .“

Pri teh besedah zaihti na glas, in debele solze se ji potočijo po licih. Okrene se ter odhiti v kuhinjo, pripraviti ubožcu kaj gorkega.

Zdajci plane Dondar iz zapečka, položi pipo iz ust ter ves razjarjen zavpije nad siromakom: „Kdo si, capin, da si upaš brez mojega dovoljenja prestopiti prag te hiše?“

Siromak dvigne počasi glavo, nemo pogleda razjarjenega gospodarja — kakor je mislil, da je, ker je kazal tako oblast — ter povesi, ne meneč se zdaj za ves svet, zopet trudne oči.

„Odkod si prifrčala, ti smrt koščena in snedena, v to hišo? Govori naglo, kdo si, ciganska pokveka?“ vpije Dondar besno in strese jezno siromaka za ramo. A siromak se tudi zdaj ne zgane in ne odpre ust, da bi odgovoril. Le mrtvo gleda predse, drgetajoč po vsem životu od prebitega preobilega mraza.

„Strah unémarni, ali si gluh?“ zarjove zdaj Dondar na vse grlo in vpije kakor da bi bil obseden ter obklada ubožca z raznimi nečednimi priimki. A ko le ne spravi besede iz siromaka, ga butne sirovež ob zid ter se zadere nad Marušo: „Tepka, koza, slišiš?“

Maruša je vzdihovala v kuhinji in molila: „O, Bog in Mati božja in vsi svetniki, pomagajte mi, ujej, pomagajte, da ne omagam pred tem sirovežem ter ne ostavim pred časom te hiše! . . .“

„Maruša!“ zadoni in zazveni strahovito Dondarjev glas iz hiše.

„Ujej, noter me kliče,“ se prestraši tetka Maruša. „Pomagaj Bog in sveta Marija!“ zavzdihne, naredi s tresočo roko sveti križ in zdrči v sobo.

Besni Dondar vpije divje, da se stresajo podobe na steni in da se teta Maruša niti ziniti ne upa, ko se odkašlja v sobi. Zdaj pa odpre neusmiljeni starec duri ter zavihti pesti, da bi butnil siromaka z Marušo vred čez prag na plano, v sneg.

Ko tetka Maruša to vidi, se opogumi ter zavpije: „Zavoljo Kristusovega imena se ga usmilitel! Človek je, dušo ima, sicer ga mora biti konec zunaj v tem mrazu!“ A Dondar je ne posluša. Jezno in grdo jo pogleda, potem pa se vrže pred tujca, in že so ga trdno prijele vojakove neusmiljene roke, a zdajci se dvigne siromak s škrinje ter se zravna pokonci pred Dondarjem. Njegove oči se mu divje zasvetijo, in z obraza mu izgine vsaka sled krvi. Iztrga se iz Dondarjevih rok, zamahne z roko ter zavpije s težko, votlo besedo, ki je donela kakor iz groba: „Kdo si ti, da se me drzneš metati iz hiše? . . .“ In ko je izgovoril te besede, je zatulil strašno

in grozno, se vrgel na tla ter si od žalosti in potrnosti pulil lase in trgal obleko s sebe . . .

Tetka Maruša je obstala kakor okamenela. Za nekaj časa pa začne sklepati roke in se prekrizavati. Bila je vsa oplašena in zmedena . . .

Tudi na Dondarja je ta nepričakovani prizor čudovito vplival. Hipoma se umiri, zroč nemo temu nesrečnežu v obraz. Zdaj si prižge pipo, a ker ni hotela goreti, jo položi zopet na stran ter se iznova zazija v tujca in motri njegov obraz in pa sliko na steni. „Hm, hm!“ izusti zdajpazdaj in se popraska za ušesi. Neka težka, nadležna misel ga je nadlegovala . . .

Zdaj zašepeče Maruši na uho: „Stopi ven!“ in gre iz sobe. In ko pride tudi Maruša v vežo, reče: „Ali si slišala, kako ti je zavpil ta capin, ta klatež unémarni, da ga ne bomo metali iz te hiše? Tako more govoriti le tak, ki ima kaj več pravic do tega doma. Kaj se ti zdi: pa ni morda to on, on — izgubljeni sin? . . .“

„Jezus, kaj ste rekli!“ se prestraši teta Maruša teh besed, da ji kar sapo zapre. Da bi bil to on, njene sestre Lenke sin, ki je šel po svetu — naka — to ni mogoče! . . . In vendar, ko ga je pobirala v snegu, se ji je zdelo, da pozna tega človeka, da ni tujec; ona je čutila v svojem srcu, da ni tujec. A da bi bil on . . . ne, tega ne, to ni mogoče! . . .

„Maruša, poglej mu natančneje v obraz. Ni li podoben sliki na steni? Seveda: tam zdrav, rdeč, poln obraz kakor jabolko, tukaj izžeta limona, povaljana, pohojena cunjia . . .“

„Ah, moje srce sluti, da bi utegnilo res tako biti! A srce ne ve nič, jaz ne vem nič, to ni mogoče! Ne govorite več o tem! . . .“

„Naj bo že kakorkoli. Zdaj ga ne bomo podili od hiše. Naj ostane torej capin črez noč pri nas. Postreži mu s čim in spravi ga kmalu v hlev. In če kaj zveš od njega, ne obdrži zase kakor je tvoja navada, ampak mi tisto naglo pridi povedat, da vem, kako in kaj.“

Dondar je vzel zdaj ključke in šel v gorenjo hišo pregledavat neke papirje, teta Maruša pa je vstopila zopet v sobo. In ko vstopi v sobo, vidi, da sedi ubogi tujec zopet na škrinji. Od razburjenosti se je tresel kakor bilka na vodi. Njegova klavrna in nekam skup zlezla postava, razmršeni lasje, borna, razcapana obleka — vse to ga je delalo grdega, zlasti še, ker je bil izpitega obraza in udrtih oči. Bil je videti torej grd, prav grd ta siromak. Pa vendar so gledale njegove oči tako proseče, tako milo, da se je moral smiliti, prav v srce zasmiliti vsakomur. Ni se torej čuditi, da se je zasmilil, jako zasmilil dobri tetki Maruši, ko mu je pogledala v te žalostne oči, dobri tetki Maruši, ki je imela mehko srce ko kuhana repa, da se ji je pri vsaki lepi besedi cedilo iz oči, kakor so ji ljudje večkrat očitali.

Stekla je zdaj Maruša v kuhinjo, pripravila gorke prežganke ter jo prinesla na mizo in ponudila ubožcu. In ko je videla, kako slastno zauživa ubožec jed, se naglo zasučje, postavi predenj kozarec ter mu nalije vanj vina.

Siromak jo je hvaležno pogledal in hitel: „Bog plačaj, Bog plačaj!“ In ko se je pokrepčal in poživil, je bil kakor prerojen. In poprosil je zdaj še za prenočišče v hlevu. Maruša mu je — kajpak — naglo pripravila postelj. Tudi zdaj jo siromak hvaležno pogleda in reče: „Bog plačaj, Bog plačaj, dobra tetka Maruša!“ In teta Maruša se je zveselila v svojem srcu in hvalila Boga, da je rešen nesrečni tujec. A ona grozna misel jo je sedaj še bolj mučila. „Tetka Maruša mi pravi! . . . Kaj me pozna? To ni mogoče! . . .“ In ko jo je vprašal Dondar: „Ali se ti kaj zdi, ali si kaj zvedela, kdo bi bil?“ — je odgovorila: „Nič!“ In ko je tako odgovorila, je gledala nemo in plaho predse, in skoro slišno ji je bilo srce. In zopet je rekla: „Nič, prav nič! . . .“

II.

Tako dober, tako lep mladenič je bil Janko Koren, edini sin imovite vdove Lenke. In učil se je tako marljivo in vztrajno, da so ga vsi radi imeli in stavili veliko upanja nanj.

Bil je v sedmi latinski šoli. In ko so se bližale počitnice, je rekla ob priliki dobra tetka Maruša, tako je rekla svoji sestri Lenki, materi Jankovi: „Lenka, kaj pa, če bo gospod, duhovni gospod naš Janko!“ Izrekla je te besede z mehkim glasom, polnim radosti in sladkega, srčnega hrepenenja. In Lenka, tedaj še trdna in zdrava in polna upanja in lepih sanj na svojega edince, ki ga je ljubila bolj kot punčico v svojem očesu, bolj kot svoje življenje, bolj kot vse na svetu, je odgovorila: „Oh, saj poznaš želje mojega srca. A jaz se ne upam misliti na tako veliko srečo. Kar bojim se, da bi se kako ne preongavilo, in bi fant ne izpregel pred časom šolanja. Vedno me navdaja strah pred bodočnostjo. A če se zgodi in postane sin — mašnik, kakor je želja mojega srca, tedaj bom presrečna mati, in srečnejše ne bo tedaj nobene žene na svetu . . .“

„Lenka, Lenka, ljuba sestra moja, ne delaj si težkega srca. Lej, Bog, ki ve, da smo slabi, pa nam pošilja težke misli, da se ne prevzamemo. Le mirna bodi in odganjaj take težke, moreče misli.“

„To je vse res! Pa pomisli: Boštkov je bil že v osmi. A kar hipoma je prišlo, in zgodilo se je, kakor se je moralo, menda je že bilo tako usojeno. Prišlo je kar hipoma, pravim: danes je še pripravljala dobra mati Boškova za sprejem sina v domačo hišo, jutri je že bilo vsega konec. Hlapec, ki je šel v mesto ponj, se je pripeljal prazen domov. „Kje je sin?“ je zavpila prestrašena mati. „Ga ne bo več domov,“ je odgovoril hlapec naravnost, brez ovinkov. „Zapodili so ga iz šole, in šel je po svetu, in Bog ve, če je še živ.“ — Mati se je zgrudila. Prišlo je kar hipoma. „Tresk!“ je reklo, in vsega je bilo konec kakor pri vozu, ki teče v najlepšem diru, a samo: tresk! — in vse je drobno . . .“

„A pri našem tega ni mogoče, naka, ni mogoče!“ je trdila teta Maruša in odkimavala z glavo. „Naka, ni mogoče!“ je odkimavala.

In vendar se je zgodilo, o čemer je tako zatrjevala Maruša, da ni mogoče, in česar izprva tudi mati ni mogla verjeti. Reklo je samo: tresk! — in vsega je bilo konec, vsi načrti dobre matere Lenke so bili prečrtani,

vse tihe in goreče želje njenega srca uničene, pokopane... Nič se ni kuhalo, kar buknilo je kakor hudournik, kakor ogenj iz strehe: njen Janko, njen edinec, njen ljubljeneec je bil dva dni pred sklepom šolskega leta zaradi neke mladostne lahkomišelnosti izključen iz šole...

Mati je prebledela in se sesedla, ko je prebrala pismo, ki je prineslo to žalostno vest. Na nje obupni klic je prihitela teta Maruša, ki jo je močila. In ko je prišla mati Lenka k zavesti, je rekla: „Zdaj je prišlo, kakor je moralo priti, saj sem vedela, da bo tako. Poglej to pisanje!...“

Maruša pogleda in prebledi.

„Na, beri ti! Jaz ne znam gosposke pisave brati!“ reče Maruša z glasom, polnim strahu, in da pisanje nazaj. Ni ji šlo v glavo in ne, da bi moglo res biti, kar stoji zapisano na tem grozopolnem listu.

„Zdaj je vsega konec! Saj sem vedela, da bo tako,“ je ponovila mati in sklenila obupno roke. „Zdaj je vsega konec!“ je ponovila. In ko bi materi tedaj prebodli roke in noge in odprli srčno stran, bi tega ne čutila, in Bog ve, da bi ne priteklo niti kapljice krvi...

„To ni mogoče, to ni mogoče!“ je vzklikala zdaj še teta Maruša, mati pa je govorila žalostno: „In po svetu pojde, doma ga ne bo držalo, sram ga bo, preveč je študiral, in vsega bo konec! Tega udarca ne prebijem...“

„To ni mogoče, to ni mogoče!“ je ponavljala dobra tetka Maruša.

In nekega lepega dne je prišel domov Janko, edinec, njen ljubljeneec. Mati se ga je prestrašila, ko je stopil črez prag. V kratkem času se je ves izpremenil. Obličje, prej jasno kot solnčni dan, je bilo zdaj temno; iz oči je sevala prej miloba in odkritosrčnost, zdaj greh in nemir; iz ust prej blagost in dobrota, zdaj molk in zopet molk...

Prestrašila se ga je, ko je stopil črez prag, on pa ji je podal roko in ni ji pogledal v obraz. Teti Maruši še roke ni podal. Oddaleč jo je vprašal: „Kaj delate na polju?“ — „Žanjemo, Janko,“ mu je dala odgovor.

Šel je na polje, delal pridno za dva druga.

„Lenka, umiri se že enkrat! Lej, bo pa doma! In če bo priden in pameten kot je zdaj, se mu ne bo slabo godilo,“ je pripomnila Maruša, da bi potolažila mater, ki je vedno žalovala in jokala. In mati ji je odgovorila žalostno in obupno: „Po svetu pojde, vem, da bo tako, in vsega bo konec! Mene bodo zagrebli, domačijo si razdelili, on se bo pa klatil kot izgubljeni sin po svetu...“

„To ni mogoče, to ni mogoče!“ je ponavljala teta Maruša...

Janko se je poprijel z vso vnemo dela. A njemu je bilo delo težko, ni ga bil navajen in kmalu ga je popustil. „Mati, delati ne maram!“ je dejal nekoč.

Mati je osupnila, on pa je rekel: „Kupite mi citre!“

Bala se je kupiti citre in se je branila; a ko le ni odnehal, mu jih je kupila.

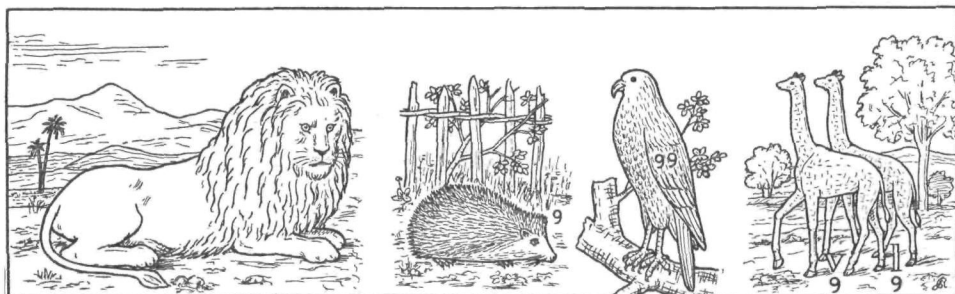
Zdaj ni nič delal. Citral je lepo, hodil po gostilnicah in na svatbe in zapravljajl denar.

(Dalje.)

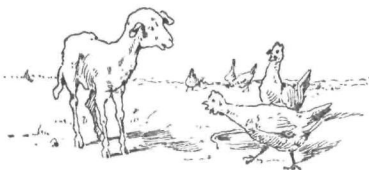

Zastavica v podobah.

Priobčil Fr. Rojec.

Rešitev in imena rešilcev priobčimo v prihodnji številki.

Tat.

Na 205. strani prijavljamo danes podobo tatinskega Jakca. Dolgoprstež je izvohal, kod drži najbolj skrita pot do sosedovega vinograda, kjer je zorelo lepo grozdje. In kadar se mu je hotelo dobrih jagod, se je Jakec skrivoma zmuznil v trtje, odtrgal najlepši grozd in jo, sladko se smehljaje, popihal z utrzanim plenom. Posled pa je Jakca zasačil pri tatvini sam hudi sosed, ga namazal z brezovim oljem in mu z ušesi navil uro. — Podoba „To je sadje!“ nam kaže dvojico pritlikavcev, ki neseta proti domu dve lepi hruški. Doma napravita veliko pojedino, h kateri povabita vse svoje sorodstvo. Dober tek!

Pogoj za dobro spanje.

Pogoj za dobro spanje je razen zračne spalnice in zgodnje, lahke večerje tudi

naslednje: pij mnogo vode in dihaj veliko čistega zraka. Oken v spalnici ni treba popolnoma zastirati, temveč je bolje, da se navadiš svetlobe. Tudi nočnega zraka se ne smeš bati. Zrak, ki je v zaprtih in zatemnelih sobah, je mnogo škodljivejši nego zunanji zrak.

Najbolj zdrava dežela.

Najbolj zdrava dežela je Norveška. V tej deželi umira najmanj ljudi. In zakaj so Norvežani tako zdravi in zakaj tako dolgo žive? Pred vsem zato, ker ljubijo snago, ki zaradi nje slovijo po vsem svetu. Ljudstvo živi večinoma po samotah in vaseh blizu morskega obrežja. Vseh meščanov je le nekaj nad 300.000. Glavno mesto Kristijanija ima 228.000 prebivalcev. Dve tretjini prebivalcev se pečata z ribarstvom in kmetijstvom.

Koliko časa traja prebava?

Meso mlade perutnine je prebavljeno v 2 urah 15 minutah; puranovo, gosje in ovčje meso v 2 urah 30 minutah; koštrunovo meso v 3 urah 15 minutah; telečje meso v 4 urah; goveje meso v 3 urah; slanina v 4 urah 30 minutah; sveže svinjsko meso v 5 urah 15 minutah; klobasa v 3 urah 20 minutah; mleko v 2 urah; sirova jajca v 2 urah; trdo kuhana jajca v 3 urah 30 minutah; oprazena jajca v 3 urah 30 minutah; kruh v treh urah 30 minutah; krompir v 3 urah 30 minutah; jabolka v 2 urah.

Iz izkušnje.

Star kmet je učil svojega sina: Ako pravi hlapec: „Konji našega gospodarja,“ tedaj ni hlapec nič vreden. Zapodi ga iz službe! Ako reče hlapec: „Naši konji“, je dober, in tedaj ga pridrži v službi. Ako pa pravi: „Moji konji“, potem je izvrsten, in ne moreš ga dovolj preplačati.

Največja kuhinja na svetu.

Največja kuhinja na svetu je v hotelu „Regis“ v Novem Jorku. To kuhinjo vodi 18 vrhnih kuharjev, ki jim služi v pomoč 250 oseb. V kakih 50 ognjiščih vedno gori.

Koliko je vreden človek?

Ameriški zdravnik in državnik dr. Hold je izračunal denarno vrednost, ki jo predstavlja človek za človeško družbo, oziroma za državo. 12letni deček je vreden 10.400 kron, 15letni 17.400 kron, 25letni mladenič pa 20.174 K. Vrednost delavca začne s 25. letom pojemati, tako da je po 45 letih (70 let star) vreden le še 49 K, a 80letni delavec je za državo že breme v znesku 3400 kron. Splošno izobraženi ljudje imajo seveda večjo vrednost, in sicer je 25letni

mladenič z visokošolsko izobrazbo vreden 103.580 kron. Ta cena se v prihodnjih 15 letih poviša na 117.400 kron.

0 zgodovini mlinov.

V tistih časih, ko so ljudje začeli napravljati kruh, so zrnje tolkli med kamenjem in tako narejeno moko gnetli v gosto testo, ki so ga pekli na gorkih kamenih v kruh. Pozneje so zrnje tolkli v velikih možnarjih z različnimi tolkači in s sitom ločili moko od otrobov. V Egiptu so našli podobo, ki predstavlja tako pripravljane moke. O podobni sodijo, da je stara 5000 let. Na enak način si še danes zamorci v Afriki pripravljajo kruh. Tako delo pa je bilo seveda jako počasno. Zato so začeli ljudje misliti, kako bi izumili sredstvo, da bi šlo delo lažje in hitreje izpod rok. Potem so izumili nekak stroj, ki so ga gonili z rokami. Šele po dolgem razmišljanju jim je prišlo na um, da bi jim lahko pomagala voda in veter. In tako so polagoma nastali mlini na vodo in veter.

Plohe.

Plohe čistijo zrak ter mu dajejo nekak svež vonj. Po daljšem deževju postajajo zlasti velika mesta veliko bolj zdrava. Dež ne očisti samo zraka, prahu in smeti, ampak ga osnaži tudi raznih zdravju škodljivih in nevarnih glivic in živalc, ki plavajo po njem.

Gena raznim kovinam.

Cena kovin je odvisna od redkosti, sijaja, trpežnosti, uporabnosti, trdote in vztrajnosti dotične kovine. 1 kg zlata je vreden 3280 K, 1 kg srebra 101 K, 1 kg nikla 6 K, 1 kg aluminija 4 K, 1 kg cina 3-4 K, 1 kg medi 2-5 K, 1 kg cinka 88 h, 1 kg kovanega železa 30 h in 1 kg litega železa 15 vinarjev.

Rešitev ugank v osmi številki.

I. Smeh, greh. — II. Kosa, rosa, osa. — III. Rim, mir; ris, sir; riž, žir. — IV. Korist, kost. — V. Mleko, lek.

Prav so jih rešili: Gabriela in Ana Tomšič, učenki IV. in II. razr. v Trnovem; Ivan Robar na Petelinjeku (Štaj.); Vera Flis, učenka IV. razreda na Vrhniki; Tonček Sivka, učenec deške šole pri Sv. Jurju ob juž. želez.; Ivan Samec, učenec v Ljubljani.

